

Másféle óriásokról és törpékről

Egészen más
mesehallgatás közben
elképzelni hatalmas termetű, emberformájú
lényeket vagy ravasz kis manókat, mint szembe
találkozni velük az utcán!

Hozzászoktunk már, hogy vannak
közöttünk magasabbak és alacsonyabbak,
és előfordul, hogy egy felnőtt csak akkora,
mint egy gyerek. A szokatlanul nagy termet
általában családi örökség, másoknál az óriás- és a
törpenövés betegség, és az arc meg a végtagok is
aránytalanok.

Néhány tudós úgy véli, a Bibliában szereplő Góliátnál felnőtté válása után sem állt le a növekedési hormon termelése. Csak nőtt, nőtt, amíg el nem érte a 270 centis magasságot. A Biblia a törpéket is említi, olyan felsorolásokban, ahol a súlyos betegekről van szó.

Hiába tudunk szélsőséges esetekről, meglepő érzés valóságos lényként találkozni olyan emberekkel, akiket inkább a mítoszok, legendák és mesék világába képzelünk.

Nem is olyan régen, alig száz éve még állatkertben mutogattak (más „egzotikus” népekkel együtt) Afrikából odaszállított pigmeusokat, a kongói őserdő 140-150 centis, törékeny, aprócska, sötétbőrű vadászait. Ota Benga családját és faluját belga katonák irtották ki, egy amerikai hittérítő mentette meg, és tette az 1904-ben rendezett világkiállítás szenzációjává - hogy aztán egy állatkert majomházában mutogassák a Dohong névre hallgató orángután társaságában. Ma már szörnyülködünk ezen, de akkor azt gondolták: olyan kicsi, és a bőre olyan furcsán sötét, hogy nem tartozhat a mi emberi fajtánkhoz. Pedig tudjuk, hogy nemcsak fajtestvéreink, hanem az egész emberiség legrégebb élő csoportjai közé tartoznak. Az őseink kisebbek és sötétebb bőrűek voltak, talán éppen olyanok, mint ők.

Mikor a huszadik század elején megjelentek az állatkertben mutogatott pigmeusok, már széltében-hosszában keringtek legendák a csöppnyi erdei emberekről. A portugál hódítók találkoztak velük ötszáz évvel korábban, ők adták

tovább hírüket szájról szájra. Mást gondolhatott, aki saját szemével látott pigmeust, mint akihez csak eljutott a tudósítás, sok-sok bizonytalan forrásból, kiszínezve, túlzásokkal.

És most képzeljük el, hogy nem is ötszáz, hanem ötezer éve (!) is pontosan ilyesmi történt: az ókori egyiptomi fáraók azért indítottak hadjáratokat, hogy pigmeusokat raboljanak a dzsungelből, és lakomáikon ők legyenek a „törpe táncosok”. Mindenki, aki részt vett ezeken a mulatságokon, útjára indíthatott egy-egy hírt a csöppnyi fekete emberekről, a hírek aztán túléltek a piramisokat és az egyiptomi birodalmat is.

Még mélyebbre kell ereszkednünk a múlt feneketlen mély kútjába. 2003-ban egy Indonéziához tartozó szigetecske egyik barlangjában 18 ezer éves csontvázra bukkantak, amelynek egykori tulajdonosát *A Gyűrűk Ura* félszerzeteire emlékeztető hobbitnak becézte a világ. Az alig egyméteres, nagyon emberszerű lény valamelyik emberelőd képviselője lehet, leszármazási vonala legalább kétmillió éve elvált a miénktől. Ennek a még nem teljes biztonsággal meghatározott ősi emberfélének a csoportjai egykor a szigetre kerültek, majd az elzártágban - az itt élő állatokhoz, például az elefántokhoz hasonlóan - egyre kisebb termetűek lettek.

Az erre járó 19. századi utazók mit sem tudtak minderről, és egymástól függetlenül többször lejegyezték helyi legendákat az Ebu Gogo nevű aprócska, rendkívül fürge és kitartó, lapos orrú, széles arcú, nagy szájú, bozontos, emberszerű lényekről, akiknek talán még a 20. század elején is éltek képviselői. Az ottaniak nyelvén az „ebu” *nagymamát* jelent, a „gogo” pedig *mindenevőt*,

tehát a nevüket úgy lehetne fordítani: „falánk nagymama”. A szigetlakók vadásztak rájuk, mert állítólag lopták az élelmet és a gyerekeket. Egy másik történet arról szól, miként gyilkolták meg őket a 18. században. Sok-sok pálmárosot cseréltek velük, hogy abból öltözetet készítsenek maguknak. De amikor az Ebu Gogók bevitték barlangjukba a rostokat, a szigetlakók szikrát dobtak a gyúlékony anyagra, és kifüstölték őket.

A távolabbi Szumátra szigetén is sok legenda szól egy 80 és 150 cm közti méretű, szőrös, emberszerű lényről, az Orang Pendekről, akinek neve indonéz nyelven azt jelenti: „alacsony ember”.

Egyre többet tudunk az ember őstörténetéről, s ma már a bizonyítékok azt mutatják, hogy az elmúlt 4 millió év során különböző fejlettségi szintű és különböző méretű csoportokból álló társadalmak éltek és érintkeztek egy időben. Szinte bizonyos, hogy a fejlettebbek miatt tűntek el a kezdetlegesebbek. Annak a leszármazási ágának a képviselői, akik a mai emberhez, a Homo sapienshez (ejtsd: szapiensz) vezetnek, rendre megosztottak az élőhelyeken más Homo fajták képviselőivel (például a neandervölgyi vagy a frissen felfedezett gjenyiszovai emberrel). A Homók ősi és nagyon sikeres fajtája, a Homo erectus (ejtsd: erektusz) is sokáig együtt élt majomszerűbb emberelődökkel, a pithecusokkal (ejtsd: pitekuszok), amíg azok ki nem haltak.

Vajon egy-egy találkozáskor hány generáción keresztül mesélt a kisebb termetű csoport tagja az utódoknak a nagyobbakról, és fordítva: a nagyobbak a kisebbekről? Az idő milyen elképesztő távolságaiból jönnek az óriásokról és törpékről szóló történeteink?

Langaléta, lakli, debella - hány érdekes szót tudsz összegyűjteni, amelyeket a különösen nagy méretű emberekre használunk?

Vajon honnan származik az égimeszelő szó?

Z. KARVALICS LÁSZLÓ